

Posudek vedoucího diplomové práce:

Volební systém ve volbách do PSP ČR a jeho možná změna (Václav Šochman)

Předložená diplomová práce je nadprůměrně rozsáhlá: má 102 normostran vlastního textu včetně 193 poznámek pod čarou. Skládá se z úvodu, osmi kapitol, které se dále člení do podkapitol, a závěru. V úvodu je stručně představeno téma práce a její struktura, následuje rozsáhlá typologie volebních systémů (kap. 2), přehled historie volebních systémů v ČR a ČSR od roku 1918 (kap. 3), rozbor současného ústavního zakotvení volebního práva v ČR členěný dle základních principů volebního práva (kap. 4), popis volebního zákona (kap. 5), přehled judikatury Ústavního soudu k otázce „zásad poměrného systému“ (kap. 6), přehled provedených i neúspěšně navrhovaných volebních reforem (kap. 7), vlastní autorovu analýzu problémů platné právní úpravy (kap. 8) doplněnou o jeho původní návrh volební reformy (kap. 9) a konečně závěr.

Práce má dobrou formální úroveň a kladně ji hodnotím i po jazykové stránce. Diplomant také nade vši pochybnost osvědčil orientaci v tématu, o čemž svědčí i výběr použité literatury, která obsahuje široký okruh knižní i časopisové produkce a nechybí v ní žádná základní česky vydaná práce. V míře spíše okrajové, nicméně vzhledem k tématu práce dostatečné, diplomant pracuje i s některými zahraničními zdroji.

K technickému provedení práce mám dílčí výhrady, především pokud jde o pečlivost v odkazování. Nejvýraznějším příkladem je kapitola věnovaná typologii volebních systémů (kap. 2), jež má výrazně popisný charakter, který je navíc zdůrazněn tím, že autor v rozsahu mnoha stránek v podstatě jen parafrázuje jeden základní zdroj (knihu od kolektivu autorů Chytilék, Šedo et al.). Lze tedy předpokládat, že v podstatě všechna tvrzení zde uvedená pocházejí z tohoto zdroje, pravidla vědecké práce – jež se v přiměřené míře vtahují i na diplomovou práci – však vyžadují, aby byl odkaz uveden u každého tvrzení, jež není notorií nebo nejde o původní poznatek autora. Na řadě míst se autor od tohoto pravidla odchyluje: např. na str. 12 není odkazem podložen popis volebního dělitele v Estonsku, na str. 20 zase Bordovo hlasování, lze se setkat také s obratem „literatura nazývá“, ovšem bez konkrétní opory (např. na str. 17). V některých případech autor odkazuje až na konci dlouhého odstavce, aniž by dal jakkoliv najevo, zda přebírá všechna tam uvedená tvrzení či zda jde o kombinaci s jeho vlastními myšlenkami (srov. popis tří sfér rovnosti volebního práva na str. 36). Zvláště problematické jsou případy, kdy je autorem uvedené tvrzení nesprávné či přinejmenším kontroverzní. Je sice možné, že se i zde opírá o nějakou literaturu, při absenci odkazu však odpovědnost dopadá jeho hlavu. Příkladem budiž údaj o zavedení všeobecného volebního práva v českých zemích (uvedeno 1907, ve skutečnosti 1896 – str. 22) či ne zcela přesné rozmezí, v němž se mohl pohybovat volební bonus v neúspěšně navrhované volební reformě z roku 2009

(str. 70). Na druhou stranu je však nutné ocenit, že práce neobsahuje žádné závažnější chyby; pokud se v průběhu psaní nějaké dílčí nedostatky vyskytly, autor je na základě konzultací odstranil.

Nadprůměrný rozsah práce svědčí o vloženém úsilí, zároveň je však do určité míry slabinou práce. Při podrobnějším pohledu jde vlastně o tři práce v jedné. První částí je úvodní rozsáhlá typologie volebních systémů, která však nejenže trpí výše zmíněnou popisností, ale navíc ani není velkým přínosem pro další části: se zde shromážděnými poznatky se dál již téměř nepracuje, další kapitoly na ni příliš nenavazují. Vzhledem k tomu, že autor dále výrazně tíhne k semiproporčnímu (a snad až smíšenému volebnímu systému), je škoda, že právě tyto varianty volebních systémů jsou v rámci úvodní typologie popsány spíše okrajově, zhruba v rozsahu dvou stran. Druhá, nejrozsáhlejší část práce spočívá v popisu volebního systému a jeho historie a v analýze problematických aspektů, kterou osobně považuji za jádro práce s největším vlastním přínosem autora. A konečně třetí částí je autorův návrh volební reformy, jenž lze sice ocenit pro jeho originalitu, do práce však vlastně příliš nezapadá, protože – až na výjimky – není odpovědí na problémy označené v předchozí části, nýbrž spíše odpovědí na problémy jiné, jež však v práci nejsou podrobněji rozebrány a spadají spíše do sféry politologie než ústavního práva (např. „vyděračský“ koaliční potenciál malých stran, slabý vztah mezi voliči a poslanci).

Zejména v kapitole 8 autor uvádí řadu svých názorů na problémy současného volebního systému, jež bych považoval i za vhodný základ pro diskusi během ústní obhajoby. Na řadu těchto otázek lze mít pochopitelně odlišné názory, což nevyhnutelně znamená, že s řadou diplomantových závěrů osobně nesouhlasím, jsou však logicky zakotvené v jím uváděných argumentech a přehledně hájené, což je podstatné. Za zaznamenáníhodný považuji například závěr, že ve velkém volebním nálezu měl Ústavní soud zrušit pouze počet a vymezení volebních krajů, ale nikoliv volební formuli v podobě modifikovaného D'Hondtova dělitele, který sám o sobě žádné disproporční účinky nemá (str. 56): obdobně argumentuje např. politolog M. Kubát. Rozhodně souhlasím s jeho negativním hodnocením sčítací uzavírací klauzule pro koalice a návrhem, aby se v tomto ohledu úprava vrátila ke stavu před rokem 2000 (str. 57). Pozoruhodný je návrh, aby bylo zcela zrušeno předem určené pořadí kandidátů na kandidátních listinách a mandáty se obsazovaly výhradně na základě preferenčních hlasů (str. 75).

K závěrečnému návrhu původního volebního systému v kapitole 9 mám řadu věcných výhrad, které však po mém soudu nejsou nosné pro hodnocení práce ani pro její obhajobu. Na okraj však musím poznamenat, že z hlediska *de constitutione lata* jde o návrh zjevně protiústavní, s čímž se autor vypořádává spíše okrajově a dosti opatrně, a to již o mnoho stran dříve v úvodu práce („...aniž bych aspiroval na soulad s ústavností...“, „...byť jej třeba nelze posuzovat podle dosud obecně uznávaných ústavních měřítek...“). Je-li autor přesvědčen o správnosti svého návrhu, bylo by asi férovější přímo uvést, že – a jakou – změnu Ústavy by současně navrhoval.

V rámci diskuse při ústní obhajobě bych doporučoval se zaměřit na následující otázky:

1. V rámci úvodní typologie volebních systémů autor bez bližšího vysvětlení či odkazu na zdroj používá při popisu smíšených volebních systému pojmy koexistence, navrstvení, fúze, korekce a podmíněný systém. Je možné přiblížit, co tyto pojmy znamenají a jak se systémy postavené na jejich základě vzájemně liší?
2. Autor v práci – bez větších detailů – doporučuje zavedení elektronického hlasování (str. 77). Mohla by tato možnost přinést i nějaká ohrožení principů volebního práva, zejména se zřetelem na svobodu voleb? Lze takovému riziku předejít?
3. Pokud by byl zaveden autorem navrhovaný systém volných kandidátních stran s možností panašování a přidělování mandátů čistě na základě preferenčních hlasů, lze předpokládat nějaký dopad na stranický systém?

Práci **doporučuji k obhajobě** a v závislosti na jejím průběhu navrhuji hodnotit stupněm **velmi dobře** či **dobře**. V rámci konečného hodnocení by přitom podle mého soudu měla být zohledněna i skutečnost, že diplomant práci psal v poněkud ztížených podmínkách způsobených mým zahraničním studijním pobytem, který značně omezil možnost průběžných konzultací.

V Budapešti dne 8. května 2013

JUDr. PhDr. Marek Antoš, Ph.D.